

Титова Е.Н.

Канд. пед. наук, ответственный редактор, ООО «Научно-издательский центр ИНФРА-М», г. Москва

e-mail: titova_en@infra-m.ru

В современной Турции использование курдского языка до сих пор не поощряется, единственным государственным языком является турецкий, использование курдского языка долгое время пресекалось властями. Яркий турецкий социолог, Исмаил Бешикчи посвятил проблеме курдов, их идентичности и языку, много своих трудов, из-за чего провел в тюрьмах почти 15 лет [15]. С момента построения Атаюрком Турецкой республики, курдам было отказано в национальной идентичности. Им был присвоен статус «горных турков» [1,4,5,9-10]. И если в Конституции Турецкой республики 1921 г. присутствовал статус курдов, то в Конституции 1924-го уже нет.

На это курды ответили периодическими курдскими восстаниями. После крупного восстания шейха Саида в 1925-м году, турецкие власти расселили курдские племена в Центральную и Западную Анатолию. Несмотря на проведенные мероприятия, турецким властям не удалось окончательно решить «курдский вопрос»: в конце 1970-х годов родилось новое мощное курдское освободительное движение. Яркие события продлились до конца 1990-х и, казалось, курдское движение потерпело окончательный крах. Автор этой статьи, писатель Баран Рубар, пронес многие из этих испытаний: он родился 15 апреля 1966 г. в г. Геваш провинции Ван в семье курдов армянского происхождения. Сам писатель так вспоминает свое детство: «Район, в котором мы жили в детстве, имел два названия: старое – курдское – и новое – турецкое. В те времена моя мама постоянно слушала курдские народные песни...» Эргенч отмечает, что многие его соседи даже не знали турецкого языка, говорили на армянском или курдском. В 1988 году он стал публиковать статьи и стихи о геноциде армян, ряд стихов на курдском. Сначала Баран Рубар публиковался под собственным именем, однако он подвергся давлению, поэтому в дальнейшем публикует свои работы под псевдонимом Баран Рубар и без фотографий. В 1995 году в Стамбуле издательство Nujeen опубликовало его первую книгу стихов «Дети народа».

С конца 1970-х годов, в подростковом возрасте, Эргенч задумывает написать роман о геноциде армян, начинает собирать рассказы старых бабушек и дедушек, описывать их страдания... Однако во время военного переворота 1980 г. в Турции, следствием которого стало ужесточение политического режима, в том числе ужесточение отношения к курдам и курдским организациям, его мама, испугавшись за судьбу сына, завернула его записи в нейлон и закопала в землю. С приходом к власти молодого, энергичного, харизматичного Эрдогана, ориентированного на консенсус с западом, режим стал более лояльным к курдам, и Баран Рубар вернулся к своей заветной мечте – написанию романа о геноциде армянского народа. И посвятил этому три года летних каникул. В романе много стихов на курдском.

Первый тираж книги имел феноменальный успех! Был полностью распродан. К сожалению, при распространении второго тиража по книжным магазинам были препятствия.... Тем не менее книга приобретает все большую известность, роман издается во Франции, Германии, Швеции, Швейцарии и Америке. Произведение имеет большой успех. В 2023 г. благодаря газете Art Times в рамках премии Golden Pen Awards Баран Рубар стал «Золотым автором» Турецкой Республики. Несмотря на то, что книга Барана Рубара вышла еще в 2017 г., она до сих пор востребована. Роман «Тинда Ана» в настоящее время занимает 7-е место среди тюркоязычных произведений, по версии библиотеки Курдского института Парижа. Однако, к сожалению, в России ни автор, ни его уже довольно известное произведение совершенно неизвестны. Настоящая работа представлена на турецком языке. Редакция приняла решение сохранить текст в

первоисточнике, так как представленная статья несет в себе невероятное чувство любви к родному языку. И боли за его судьбу. Материал несет и веру в будущее курдского языка и курдского народа. В России внимание к курдам и курдскому языку неизменно высокое [2-3,5-8,11-14, 16-18], поэтому исследование о языке турецкого писателя курдского происхождения актуально.

Родной язык (посвящается курдскому языку)

Native language (dedicated to the Kurdish language)

Баран Рубар

Писатель, республика Турция
e-mail: ergenc2014@hotmail.com

Baran Rubar

Writer of Republic of Türkiye
e-mail: ergenc2014@hotmail.com

Аннотация

Статья посвящена актуальной проблеме курдского языка в Турции. Длительный исторический период курдский язык, относящийся к северо-западной иранской подгруппе арийской ветви индоевропейских языков, преследуется. Автор – курд турецкого происхождения, эмоциональными эпитетами попытался донести до читателя важность и необходимость возможности развития родного языка (для него – курдского).

Abstract

The article is devoted to the current problem of the Kurdish language in Turkey. For a long historical period, the Kurdish language, which belongs to the northwestern Iranian subgroup of the Aryan branch of the Indo-European languages, has been persecuted. The author, a Kurd of Turkish origin, tried to convey to the reader with emotional epithets the importance and necessity of the possibility of developing his native language (for him, Kurdish).

DELİLA'NIN ANA DİLİ.

Sizleri Türkiye'den selamlıyorum. Sizlerin anadili Rusçadır. Ben Türkiye vatandaşıyım! Ana dilim Kürtçedir. Her insan gibi ben de bir eğitim sürecine ihtiyaç duymadan aile içinde öğrendiğim ilk dil, anadilimdir. Ana ilk kullandığım sözcüğün adıdır. Ana sözcüğü Kürt dilinde anne demektir. 1982'de Üniversiteli arkadaşımın ailesine misafir olmak için seyahate çıktım. Yolculuk sonunda Mescitlerinden ezanların okunduğu, Manastırlarından çan seslerinin eksik olmadığı, güneşin doğuşuyla batışında ellerin güneşe açıldığı Tanrının Kudüs kadar kutsamış olduğu köyde taş bir evin önünde durduk.

Kapının girişinde melek yüzlü bir kadın sevgiyle bizi karşıladı. Dili de kendisi gibi şirindi! O gün bu güzel kadına DELİLA ANA adını verdim. Kürtçede güzel olan kadın (Красавица) demektir. Delila Ana'yla aynı anadili konuşuyorduk. Benim için anadil hem iletişim hem de hayat demektir. Annemin diliyle çevremle bağ kurdum. Evreni tanıdım. Her canlı ve cansıza birer isim verdim. Onunla sevindim. Onunla ağladım. Herkes gibi annemle babamı kendim seçmedim.

Ancak böyle bir seçeneğim olsaydı yine de onları seçerdim. Asimilasyondan etkilenmiş yazar olarak sizlere birkaç sözcük Kürtçe dışında Delila Ana'yı vatandaşı olduğum ülkenin resmi dili olan Türkçeyle anlatacağım.

Delila Anamız Mardin ili Midyat ilçesi Mizizah köyünde yaşardı. O göçmen kuşlar misali bahar aylarında sürüsüyle birlikte yaşadığı topraklardan göçerdi. Uzun bir yolculuğa çıkardı. Kurt pusulu sisli yollardan geçirdi. Vurgundu yüksek karlı dağlarla yeşil yaylalara. Sevdalıydı doğaya hayat veren soğuk pınarlara. Korku nedir bilmez lakin hangi çiçek nerede yetişir iyi bilirdi. Bazen suya ses vererek can olurdu ırmaklara. Bazen de ellerindeki çiçek tohumlarını saçardı geçtiği topraklara. Hayrandı kaya diplerinde bahar öncesi yeşeren çiçeklere. Siz varın da onlara nergis, kar çiçeği, dağ sümbülü değın! Delila ise susén, réxan, nırgéz, berfin u serhişın desın! Gelin bundan sonrasını Delila Anadan dinleyelim:

“Ailece sürümüzü ilkbaharda yaylalara götürürdük. Yaylaya çıkmadan önce birkaç gün hazırlıklar yapardık. Komşumun gelini Meryem ailece yaptığımız bu hazırlıklardan yaylaya çıkacağımızı zamanı anlardı.

Bir gün öncesinden evine çağırırdı. Belime kadar düşen altın sarısı güzel saçlarımı özenle belik, belik örerdı. Kafamın tam ortasından ördüğü belikleri aynı renkteki yünlü ipliklerle sıkıca sabitlerdi. Başımın her tarafından birer, birer sarkıttırdı. Akarsuların yüksekte aktığı yerlere bakmakla kalmazdım. Buz gibi soğuk suların altına girerdim. Ebeveynlerimin serzenişlerine asla aldırış etmezdim.

Başımdaki beliklerden akan suyla adeta doğal olan şelaleyle bütünleşirdim. Beliklerime nazıkçe dokunurdum. Böylece belikler ilkbahardan sonbahara kadar Meryem'in ördüğü şekilde kalırdı. Üzerinden çok uzun yıllar geçti. Kırklı yaşlarımı çoktan geride bıraktım. Ancak şelaleyi andıran güzel saç örgülerimi asla bırakamadım. Oysaki köydeki akranlarım artık kına yakarlardı kar beyazı saçlarına. Benim ise sadece başörtümün rengi beyaz. Bu renk de gerçekten bana yakışır. Başörtümün çevresini bir birinden farklı renkte ancak aynı boyutlarda küçük boncuklarla süslemekten de asla geri durmam. Yine de itiraf etmeliğim ki küçük mavi boncuklar başörtümde "Unutma Beni" çiçekleri gibi duruyorlar. Goethe'nin dediği gibi zariflerin en zarifi gibiler. Ne zaman bir ayna karşısına geçsem başörtümün kenarını süsleyen küçücük mavi boncuklar bana bu çiçeğin Alman edebiyatına konu olmuş birkaç efsanesini hatırlatıyor. Bir efsaneye göre de çiçekler bahçesinde dolaşan tanrı hepsine birer isim verir. O ise küçük bir çiçektir. Tanrı onu atlayarak başka bir çiçeğe yönelir. Lakin o küçük de olsa kendisini görmezden gelen yaratıcısına tepkisini yüksek bir sesle vererek:

“Ey tanrım! Unutma Beni”

Tanrı ona:

“Senin adın ne olsun?” der.

Tanrının sorusuna cevap vermeden bir daha seslenir:

“Ey tanrım! Unutma beni!”

Bunun üzerine tanrı:

"Senin adın bu olacak" der.

Unutma Beni'nin açan çiçeklerinin rengine benzeyen küçük mavi boncuklar dışındaki diğer tüm

renkler de bana can katar, sakinleştirir. Zeytin yeşili, altın sarısıyla al renkli göz alıcı birbirinden çok farklı çeşit, çeşit boncuklar... Ben Delila Anayım! Elbette ki her millet kendi anadilini diğer dillerden daha güzel , zarif bulabilir. Ben diğer dillerden yüzlerce şiir dinledim. Hiçbir dilde helbestlerin Kürtçe kadar ahenk içinde okunduğuna asla şahit olmadım. Hele helbesti canım Seydam seslendirdiğinde her bir sözcük nergis dalında birden fazla çiçeğe dönüşürdü. Siz de iyi bilirsiniz ki nergis çiçekleri az gölgeli, güneşli yerleri severler. Farklı renkteki çiçekleriyle bahar mevsimine güzellik katarlar. Nergis çiçeğinin sarıyla beyaz rengi göz, fulya ile zereniyse can alıcıdır. Çünkü nergis çiçeğinin özü güneştir. Hoş kokusundaki gizem ise Kürt zerilerinin tenindeki kokuyla aynıdır. Çünkü benzersiz olan hoş kokusundaki mayanın kaynağı yüce Zagros dağlarıdır. Yüzlerce çiçek arasında onun eşsiz kokusunu hemen fark edersiniz. Ayrıca nergisten daha güzel bir isim de olabilir mi? Biz nergisi sadece çiçekleri güzel olduğu için sevmeyiz. Onun kendine has genetik bir asaleti vardır. Kızlarımızın zarif, nazlı karakterlerinde bir adet nergis çiçeği saklıdır ki bu isim onlara gerçekten de çok yakışıyor. Sizlerin anlayacağı her Kürt kıızı söz de değil öz de bir nergis çiçeğidir. Bizler Soranî, Kurmancî, Goranî, Lorî, Zazakî lehçeleriyle Kürtçe konuşan, sayıları 60 milyondan fazla olan ancak kendi adına bağımsız devleti olmayan yeryüzünün tek halkıyız. Hiçbir zaman anadilimde bir okulum, bir öğretmenim olmadı. Yaşadığım ülkemde 1986 yılında Kürtçe müzik kanunla serbest oldu. O tarihten önce ise düğünlerde anadilimizle türkü söyleyip dans ettiğimiz için hapishanelerde yattık. İkcencer gördük. Kürtler tarih boyunca kendi topraklarında yaşayan diğer halklarla barış içinde yaşamak istedi. Ancak İran , Irak ve Türkiye’de Kürtler hor görülerek argo kelimelerle çağrıldı. Suriye devleti ise Kürtlere bir nüfus cüzdanı dahi vermedi. Anayasal hiçbir hakları ve tapulu mülkleri olmadı. Ülke nüfusuna kayıtlı olmayan en az iki milyon Kürt. Aynı “Beni Unutma” çiçeği gibi her coğrafyada egemen uluslar Kürtleri küçümsediler. Anadilimizi, kültürümüzü yok saydılar. Yaşadığımız tüm ülkelerde tarih boyunca neden isyan ettiğimiz çok açıktır. Çünkü yeryüzünde hiçbir halk bizim kadar zulüm görmedi. Siz hapis yatan evlatlarıyla anadilinde konuştukları için tüfek dipçikleriyle dövülen anneler gördünüz mü? Annesinin dövülmesini seyrettikten sonra kendini yakan delikanlıların adlarını duydunuz mu?

İşte ninelerimizle dedelerimiz anadilleriyle bizlere bu yaşadıklarını şiirlerle, zılgıtlarla ve sözlü öykülerle anlattılar. Acılarını hafifletmek için ağıtlar söylediler. Biz o öykü ve ağıtları dinleyerek büyüdük. Bütün şarkılarını Türkçe söyleyen ünlü Kürt sanatçı Ahmet Kaya’ya ödül verdiler. Ödülünü alırken yaptığı konuşmada kendi anadilim olan Kürt diliyle şarkı yazmak ve söylemek istiyorum dedikten sonra yüzüne kaşık çatal herşey fırlatıldı. O görüntüler internet sitelerinde bulabilirsiniz. O bir sanatçı ve gerçek bir yurtseverdi. Sevdiği topraklardan göç etti. Vatan hasretiyle yurtdışında genç yaşta öldü. bütün dünya halkları buna şahit oldu. Kürtler yaşadıkları topraklara ölümüne bağlı yurtsever bir halktır. Anadilimizde eğitim yapma hakkını ölünceye kadar da savunacağız. Bana sordular; öldürülmekten korkmuyor musun? Usta Şair Nazım Hikmet’in diliyle cevap verdim:

“Ne ölümden korkmak ayıp ne de düşünmek ölümü” Ben de bir yazarım. Ancak öldüğüm zaman susarım. Bundan dolayıdır ki kimileri bizlere yıldızların suların kimileri ise güneşin çocukları diye seslense de herkes anadilimize dağ dili demiştir. Biz kadim bir milletiz. Kürdüz ve Delila Ana’nın çocuklarıyız. Selam, saygı ve sevgiyle

Литература

1. Вертяев К.В., Иванов С. М. Курдский национализм. История и современность [Текст]. М.: ЛЕНАНД, 2015.
2. Двенадцать всадников Маривана: Новеллы курдских писателей [Текст]. М., 1968.
3. Замбильфрош. «Курдская поэма и ее фольклорные версии» [Текст] / Критич. текст, пер., прим., предисл., прил. Ж. С. Мусаэлян. М., 1983.
4. Киреев Н.Г. История Турции. XX век [Текст]. М.: ИВ РАН: Крафт+, 2007.
5. Курды. Легенда Востока / науч. рук. В. В. Наумкин, И. Ф. Попова [Текст]. М.: Издательская группа «Арбор», 2018.
6. Лазарев М.С. Курдистан и курдский вопрос (1923–1945) [Текст]. М., 2005.
7. Лерх П. И. Исследования об иранских курдах и их предках северных халдеях. СПб. 1856.
8. Мар Е. Курдские языки. История и политика [Электронный ресурс] / SYL.ru: <https://www.syl.ru/article/342340/kurdskie-yazyki-istoriya-i-politika>. *www.syl.ru* (16 сентября 2017). Дата обращения: 10 декабря 2021.
9. Мосаки Н.З. Курдистан и курдский вопрос в политике Запада и России (90-е годы XX века — начало XXI века) [Текст]. М.: Институт Ближнего Востока, 2011.
10. Сулейманов Р. Как турецкие курды последние 100 лет борются за свои права в Турции [Электронный ресурс] / <https://perito.media/posts/kak-turetskie-kurdy-poslednie-100-let-boryutsya-za-svoi-prava-v-turtsii>
11. Хани А. «Мам и Зин» / Критич. текст, пер., предисл. М. Б. Руденко [Текст]. М., 1962.
12. Цаболов Р. Л. Этимологический словарь курдского языка [Текст]. Том 1-2: Восточная литература РАН, 2001-2010.
13. Цукерман И.И. Очерки курдской грамматики: Глагольные формы курманджи [Текст] / АН СССР. Институт народов Азии. М.: ИВЛ, 1962.
14. Anthology of Gorani Kurdish poetry [Text] / Comp. by A. M. Mardoukh. L., 1998.
15. Beşikçi İ Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller) [Text]. E Yayınları, 1969
16. Rubar B. Tinda Ana: Günese Acilan Eller [Text]. Istanbul, 2019.
17. Minorsky V.F. The Guran [Text]. L., 1946.
18. Thackston W.M. Kurmanji Kurdish: A Reference Grammar with Selected Readings [Text]. Renas Media, 2006.
19. Yavuz, Hakan. Five Stages of the Construction of Kurdish Nationalism in Turkey. Kurdish Identity: Human Rights and Political Status [Text]. Florida, 2007.